

**Luc Ferry – Lucien
Jerphagnon,
La tentation du christianisme**

– Grasset, Paris, 129 str.

Nije rijedak slučaj da o teološkim temama vrlo često ponajbolje pišu ne samo ne-teolozi, nego nekršćani. Kao da su sami teolozi i kršćani preumorni i prenaviknuti na ono što vjeruju pa im i sama kršćanska vjera prestaje biti »tentation« – izazov. Dvojica francuskih filozofa, Luc Ferry, koji ne može vjerovati u Isusa Krista, jer je sve u kršćanstvu »previše lijepo da bude istinito« (str. 120.), i Lucien Jerphagnon, koji sebe naziva »mističnim agnostičarem« (str. 117.) - svojim izlaganjima pružaju izvrstan prikaz kršćanstva. Kako ističu u uvodu, ovom se knjigom žele suprotstaviti kako religijskom fundamentalizmu, tako i laičkoj dekulturalizaciji koja želi u potpunosti potisnuti kršćanstvo iz današnje kulture, služeći se pritom površnim kritikama kršćanstva koje samo odaju nepoznavanje njegovih temeljnih istina (str. 8.-9.).

U prvomu dijelu Jerphagnon ukazuje na neke razloge pobjede kršćanstva nad rimskom religijom. Rimski religija bila je prije svega religija »bliskosti« (str. 18.), kućnih bogova s kojima je čovjek bio neprestano u kontaktu i koji su mu omogućavali da svaki dio njegova života bude osmišljen. Nadalje, rimska religija bila je obredna religija (str. 22.-24.). Sve je moralo biti ritualizirano, do najsitnijega detalja, jer je o toj obrednosti ovisila milost bogova. Kršćanstvo se nametnulo rimskoj religiji, prema našem autoru, zbog nekoliko razloga:

1. Bog postaje čovjekom, tijelom, on hoda zemljom, ulazi u realno zajedništvo s čovjekom, što je za rimskoga čovjeka bilo nezamislivo kod njegovih bogova (str. 27.).

2. Postoji samo jedan Bog, a svi su ostali bogovi ništavni. Time se, doduše, stvarna nesigurnost koja graniči s ateizmom, jer bogovi više ne borave svuda (odatile i optužba da su kršćani ateisti), ali i nova sigurnost jednoga Boga koji upravlja cijelom zbiljom (str. 28.-30.).

3. Obrednost rimske religije djelovala je prekruto, nije dodirivala cijeloga čovjeka, čovjek se osjećao udaljenim od tih istih bogova s kojima je svakodnevno obredno komunicirao. Jerphagnon također ističe da ni filozofija nije mogla zadovoljiti rimskoga čovjeka. Ona je govorila o Bogu samo na umskoj razini te također nije uspijevala obuhvatiti čovjeka u cijelosti. S Bogom filozofa čovjek nije mogao biti tako blizak, filozofski Bog je daleki Bog. U kršćanstvu se upravo to dogodilo: Bog je postao čovjekom, žrtvovao se za njega i objavio se kao ljubav (str. 34.-36.). To su razlozi trijumfa kršćanstva nad rimskom religijom i filozofijom u Rimskom Carstvu.

U drugomu dijelu Luc Ferry nastavlja započeto Jerphagnoneovo promišljanje. Polazi od teze da filozofija u svojoj srži nije ništa drugo doli »sekularizacija religije« (str. 45.), odnosno »laička ili racionalistička verzija grčke mitologije« (str. 46.). Ferry obrazlaže svoju tezu analizom dvaju temeljnih grčkih mitova: Heziodova Teogonija i Odisejev boravak kod Kalipse. U Teogoniji Heziod opisuje rađanje bogova i Zeusovu pobjedu nad

Titanima, čime nastaje poredak, red i pravda. Tu ideju preuzimaju kasnije filozofi te na racionalan način sada govore o »kosmosu«, racionalnom poretku, o Logosu koji prožima cijeli kozmos, što će posebno doći do izražaja kod stoika, dok će, primjerice, atomisti, sofisti i epikurejci više naglašavati misao kao-sa u samomu mitu (str. 50.). Kod mita o Odiseju zanimljiva je priča o Odiseju koji se zaustavio kod Kalipse. Iako mu je Kalipsa omogućila svaki užitak, naposljetku mu obećala i besmrtnost vječne mladosti, Odisej ipak odlučuje vratiti se svojoj Penelopi i svom domu. Za našega autora, ta priča poručuje da je smisao čovjekova života konačnost, ovozemaljski život, biti u skladu s kozmosom, a ne božanska besmrtnost (str. 56.-57.). I tu će misao filozofija kasnije racionalizirati, smještajući čovjeka u kozmički poredak (str. 60.). Potom Luc Ferry analizira stoičku filozofiju i njezinu racionalnu obradu grčkih mitova. U središtu je ideja kozmosa, u kojemu vlada božanski Logos koji cijelomu kozmosu daje poredak (racionalizacija Zeusove pravednosti nakon pobjede nad Titanima). Etički živjeti znači živjeti u skladu s Logosom kozmosa, prihvaćati njegovu pravednost i ne protiviti mu se (racionalizacija nužnoga Odisejeva povratka kući). Nadalje, Grci su pokušali dati odgovor i na pitanje besmrtnosti: potomstvo, slava i sjedinjenje s Logosom kozmosa (stoicizam), tj. življenje bez opterećenja prošlošću i budućnošću (život bez nadanja) (str. 76.-77.).

Kršćanstvo prekida s grčkom, odnosno stoičkom filozofijom na teorijskoj, etičkoj i soteriološkoj razini. Ferry navodi

nekoliko novosti kršćanstva spram filozofije na teorijskoj razini (str. 80.-91.):

1. Logos više nije bezlična stvarnost, nego osobna. Štoviše, Logos postaje tijelom, čovjekom.

2. Temeljna spoznaja ne počiva više na razumu, nego na vjeri, upravo zbog činjenice da je u središtu sada osoba, a ne više neosobni kozmos, kojemu se može i neosobno pristupiti.

3. Kritika arogancije filozofa, budući da se ne žele otvoriti vjeri, već i dalje ustraju na razumu kao jedinom kriteriju spoznaje Boga i cjelokupne zbilje.

4. Filozofija postaje služavkom teologije, jer se istina ponajprije razotkriva po vjeri, po vjeri u Boga koji se objavio u Isusu Kristu.

5. Kršćanstvo se predstavlja kao jedini ispravan način življenja, tako da se filozofija pretvara u puku školsku disciplinu. Prestaje biti ono što je nekoć bila u antičko doba, način življenja, a ne samo razumska djelatnost.

S obzirom na etičku razinu kršćanstvo ne promatra čovjeka više kao onoga koji je određen kozmosom. U središtu nije hijerarhijsko-aristokratska misao, prema kojoj kozmos svakomu stvorenju određuje točno određeno mjesto koje se ne smije nikako promijeniti. Suprotno od toga, u kršćanstvu Bog sada komunicira direktno s čovjekom, od njega očekuje slobodan rad na sebi (prisposoba o talentima; valorizacija rada), promjenu samoga sebe (str. 96.-97.). Čovjek, i to svaki čovjek, nije više određen kozmosom, nego vlastitom slobodom, slobodom prema slobodnomu Bogu. Dakle,

s kršćanstvom se događa prava etička revolucija koja omogućuje nastanak demokracije i humanizma: »Obično se tvrdi da su stoci izmislili modernu ideju humanizma: pojednostavljeno rečeno, to je obična fraza. Stoicizam ostaje potpuno zatočenikom aristokratske i hijerarhijske vizije kozmosa. Kršćani su pak izmislili modernu ideju jednakosti, jednakoga dostojanstva ljudskih bića.« (str. 99.-100.) Luc Ferry zaključuje s tezom, s kojom se potpuno slažemo (dovoljno je samo čitati Heideggera), da je »filozofija uvijek sekularizacija jedne religije«, a filozofski prava dekonstrukcija nije ništa doli »sekularizacija sekularizacije« iste filozofije (str. 100.).

Na soteriološkoj razini kršćanstvo nadilazi također filozofiju. Filozofija nudi spasenje čovjeku kao besmrtnost duše, kao sjedinjenost s bezličnim i nepersonalnim Bogom ili Logosom. Kršćanstvo pak svojom porukom o utjelovljenju tijela zahvaća cijeloga čovjeka, tvrdeći da ćemo voljene osobe ponovno susresti u njihovoj cjelovitosti. Time se pretpostavlja da kršćanstvo nema nikakve veze s mržnjom tijela i spolnosti, kako bi to htjeli površni poznavatelji kršćanstva, tvrdi francuski filozof (str. 105.-110.). Isto tako, u kršćanstvu ljubav postaje središnja misao, i to ponajprije, kako naš autor izvrsno poentira, ljubav prema Bogu, jer je Bog ljubav. Ljubav prema Bogu, koja u filozofiji gotovo ne dolazi do izražaja, daje smisao, utemeljenje i nadahnuće čovjekovoj ljubavi. Jedina đavolska opasnost za čovjeka, kako je vidi kršćanstvo, jest zaboraviti i odbaciti Boga kao »trećega« u relaciji između dviju osoba koje se ljube: »Đa-

vao je onaj koji pokušava razdvojiti ljude od spasenjskoga uporišta koje je božanska ljubav. [...] Usuđujem se reći da je đavao upravo sve suprotno od onoga što bi jedan uspješan brak trebao biti: on razjedinjuje tako što odstranjuje trećega.« (str. 112.)

Knjiga završava prikazom kratke rasprave koja se odvijala nakon izlaganja jednoga i drugoga filozofa. Sve u svemu, možemo reći da su Jerphagnon i Ferry uspjeli zaista maestralno prikazati temeljne vidove kršćanske vjere, pokazujući pritom koliko zapadna kultura duguje kršćanstvu. Obojica su mišljenja da kršćanstvo nadaleko nadvisuje bilo rimsku religiju bilo samu filozofiju. Nakon pročitane knjige kršćanstvo se doista doima kao »tention«, kao napast, kao izazov i današnjemu čovjeku. Stoga je preporučujemo ne samo teolozima, već i svima onima koji se žele upoznati s onim što i danas određuje njihovu kulturu, a to je upravo kršćanstvo.

Ivica Raguž

Luis F. Ladaria,

Gesù Cristo salvezza di tutti

– EDB, Bologna, 2009., 138. str.

Talijansko (teološko) govorno područje ovih je dana obogaćeno prijevodom djela *Jesucristo, Salvación de todos (Isus Krist spasenje svih)*. Autor knjige je Luis Francisco Ladaria. Rođen je 1944. godine u Španjolskoj. Član je isusovačkoga reda. Od 1979. g. predaje dogmatsku teologiju na Papinskomu sveučilištu Gregoriana u Rimu. Član je Međunarodne teološke komisije, a